

Вісник

Полтавської державної
аграрної академії

4

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА
ТА ТВАРИННИЦТВО

ЕКОНОМІКА

2002

ВІСНИК

ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ

4'2002

Матеріали друкуються
мовами оригіналів –
українською та російською

Науково-
виробничий,
фаховий журнал

Видається з грудня 1998 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

В. М. Писаренко,
головний редактор

М. М. Опара,
заступник головного редактора

В. М. Самородов,
заступник головного редактора

П. В. Писаренко,
відповідальний секретар

Редакційна колегія з галузі «Сільське господарство»:

М. Д. Березовський,
доктор сільськогосподарських наук, член-кор. УААН

Г. П. Жемела,
доктор сільськогосподарських наук

М. Т. Ноздрін,
доктор сільськогосподарських наук

В. М. Писаренко,
доктор сільськогосподарських наук

В. П. Рибалко,
доктор сільськогосподарських наук, академік УААН

І. С. Трончук,
доктор сільськогосподарських наук

М. М. Чекалін,
доктор біологічних наук

Редакційна колегія з галузі «Ветеринарна медицина»:

В. П. Бердник,
доктор ветеринарних наук

П. П. Герцен,
доктор ветеринарних наук

А. М. Головко,
доктор ветеринарних наук

І. С. Дахно,
доктор ветеринарних наук

В. Й. Іздепський,
доктор ветеринарних наук

А. Ф. Каришева,
доктор ветеринарних наук

Редакційна колегія з галузі «Економіка»:

С. С. Бакай,
доктор економічних наук

В. В. Гришко,
доктор економічних наук

А. Т. Опря,
доктор економічних наук

В. І. Перебийніс,
доктор економічних наук

В. М. Рабштина,
доктор економічних наук

EDITORIAL BOARD:

V. Pysarenko,
editor-in-chief

N. Opara,
deputy editor-in-chief

V. Samorodov,
deputy editor-in-chief

P. Pysarenko,
executive secretary

N. Berezovsky

G. Gemela

M. Nozdrin

V. Pysarenko

V. Rybalko

I. Tronchuk

M. Chekalin

V. Berdnyk

P. Hertsen

A. Golovko

I. Dahno

V. Izdepsky

A. Karisheva

S. Bakai

V. Gryshko

A. Oprya

V. Perebyynis

V. Rabshtyna

Науково-виробничий,
фактольний журнал
2002, № 4 (23)

ВІСНИК ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ

• • •

NEWS OF THE POLTAVA STATE AGRARIAN ACADEMY

**ЗАСНОВНИК –
Полтавська державна
аграрна академія**

Затверджено НАК України як
фахові видання з сільськогос-
подарських, економічних та ве-
теринарних наук, в якому мо-
жуть публікуватися результати
дисертаційних робіт на здобут-
тя наукових ступенів доктора і
кандидата наук.

Журнал підписано до друку за
рекомендацією вченої ради
Полтавської державної аграр-
ної академії
(протокол № 14 від 9 липня
2002 р.)

Точка зору редколегії не завжди збі-
гається з позицією авторів.

Адреса редакції:
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
Полтавська державна
аграрна академія,
наукова частина,
тел. 2-26-19.

Свідectво про державну реєстрацію
ПЛ № 295 від 10. 12. 1998.
Тираж – 300 примірників.
Ціна – договірна.
Розповсюдження через роздріб.

Підписано до друку 14 серпня 2002 р.

Видавець – «Видавництво «Тетра»:
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
тел. 2-29-94.

© «Вісник Полтавської державної
аграрної академії», 2002

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Тищенко В. Н.	Влияние сроков посева на изменчивость хозяйственно-полезных признаков у гибридных линий (F ₃) озимой пшеницы	5
Куземенский А. В.	Проявление количественных признаков у гибридов первого поколения, полученных на основе мутантных форм томата. Сообщение 2. Характер проявления признаков «товарность» и «дружность созревания плодов»	9
Дробець П. Т., Дробець С. П.	Отримання мутацій люцерни під дією хімічних мутагенів	12
Тараненко Л. К., Смолка О. О.	Эффект гетерозиса у міжлінійних гібридів гречки	14
Тригуб О. В.	Характеристика генофонду гречки за посухостійкістю	17
Гаврилюк М. М., Дутов О. І., Трепет В. А.	Насінництво в системі землеробства територій, забруднених внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС	20
Малиновська І. М.	Вплив обробки фосфатомобілізуючими мікроорганізмами на ступінь рухомості фосфору в чорноземі лучному	25
Марчук І. У., Ященко Л. А.	Вплив органічних і мінеральних добрив на продуктивність цукрових буряків	27
Гангур В. В.	Ефективність удобрення побічною продукцією та мінеральними добривами в чистому виді і поєднано при вирощуванні гороху на зерно	30
Якименко А. С., Редька Р. В.	Особливості технології вирощування озимої пшениці в Південно-Західному Лісостепу	32
Поспелов С. В., Самородов В. Н., Мищенко О. В.	Особенности накопления гидроксикоричных кислот у эхинацеи пурпурной первого года вегетации	34
Колосович М. П.	Вивчення прийомів підвищення насінневої продуктивності астрагалу шерстистоквіткового та шоломниці байкальської	39
Хомляк М. М., Вишенська І. Г., Гродзинський Д. М.	Дослідження біологічної ефективності вітанії снотворної в умовах опромінення	42
Горошко В. В., Кривуненко В. П.	Шкідники лікарських рослин родини бобових і заходи боротьби з ними	46

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА ТА ТВАРИННИЦТВО

Ільніцький М. Г.	Вплив вірутрициду та песилу на вміст креатиніну і сечовини в сироватці крові кастрованих свиней	49
Передера С. Б., Кайдашев І. П., Денисенко М. В., Денисенко С. В.	Вплив вермілату на репродуктивну діяльність тварин	51
Гончаренко І. В., Шишова Т. А.	Контроль хімічного складу молока корів за кількістю соматичних клітин у ньому	53
Прудніков В. Г.	Господарсько-біологічні особливості бичків різних типів сучасної симентальської худоби	57
Герасимов В. І., Пронь О. В.	Відгодівельні та м'ясні якості свиней залежно від віку кастрації та кінцевої живої маси	59
Мироненко О. І., Яценко Л. І., Оксинюк А. Н.	Використання мінералізованих пластових вод у раціонах поросят	61
Піскун В. І.	Параметри базової технології переробки стоків на племфермі ВСАТ "Агрокомбінат "Слобожанський"	63

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

Бакай С. С., Пантелеймоненко А. О.	Основи теорії і практики сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Повідомлення друге	85
Пугачова К. М.	Аналіз змін доходів сільського населення України	72
Кишко Н. М.	Використання форм та систем заробітної плати на підприємствах України	75
Глущенко Ю. А.	Роль місцевих бюджетів в умовах розвитку трансформаційної економіки регіону	79
Ткаченко Н. В.	Аналіз формування фінансових ресурсів підприємств харчової промисловості Черкаської області	83
Васильєв А. Й.	Показники економічної ефективності використання водних ресурсів у зрошуваному землеробстві	88
Дорогань Л. О., Рудич А. І.	Економічні проблеми формування ринку молока в Полтавській області	91
Рустембаєв Б. Е.	Эффективность вложений в интенсификацию каракулеводства	94

СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

Баташова М. Є.	Мінливість господарсько-корисних ознак у гібридних ліній гороху типу "люпиноід"	96
Душейко А. П.	Основні критерії продуктивності малини в Лісостепу України	98
Горковенко В. Л.	Особливості динаміки чисельності клопів-черепашок та гостроголових клопів в умовах лісостепу Полтавської області	99
Кулинич С. М.	Стан системи протеолізу та фібринолізу при терпентиновому запаленні у молодняка великої рогатої худоби	103
Канцедал Н. А.	Особливості розрахунків сільськогосподарських підприємств в умовах платіжної кризи	105
Нацюк І. М.	Забезпеченість матеріально-технічними ресурсами і ефективність їх використання на сільськогосподарських підприємствах Запорізької області	107
Герасимчук Н. А.	Малі аграрні фірми як основа агробізнесу (з досвіду Польщі)	110

ЮВІЛЕЇ

Писаренко В. М., Сосновська О. О.	Доктору економічних наук В. М. Рабштині – 70 років	114
--------------------------------------	--	-----

Глущенко Ю. А., головний економіст,
Головне фінансове управління Полтавської облдержадміністрації

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

В умовах незалежності України розпочато створення національної системи соціального захисту населення, головним чином якої є розробка та реалізація в країні моделі соціально-орієнтованої економіки для забезпечення кожній громадянину суспільства сталого рівня соціальних гарантій на рівні його трудової внеску. Вирішення даної проблеми можливе в рамках регіонального регулювання, що потребує стабілізації самоврядних структур, розвитку ринкової інфраструктури, децентралізації управління, забезпечення соціальних гарантій населення.

Конституцією України надано право органам місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (ст. 140). Відповідно до ст. 4 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", це право повинно здійснюватись, перш за все, на принципах організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами. Важливо зазначити, що делегування повноважень, забезпечене фінансовими ресурсами, стає дедалі необхіднішим у сучасному суспільстві, де саме місцеве самоврядування контролює широкий сегмент людської діяльності.

Місцеві бюджети значною мірою залежать від повноважень, які мають здійснювати органи місцевого самоврядування. Саме витрати на виконання цих повноважень визначають рівень коштів, необхідних для фінансування цих бюджетів.

Отже, однією з умов ефективного функціонування органів місцевого самоврядування є залучення достатніх коштів для здійснення власних повноважень.

Досить мізерна питома вага видаткової частини бюджетів місцевого самоврядування свідчить про те, що значення місцевої влади як постачальника місцевих суспільних послуг втрачається (див. табл. 1).

Як свідчать дані, скорочення частки видатків територіальних громад у фінансуванні виробництва суспіль-

Автор відзначає, що актуальним питанням для сучасної України є фінансове забезпечення регіонів, особливо об'єктів бюджетного фінансування, яке потребує координації всієї системи фінансових відносин щодо розподілу та використання фінансових ресурсів. Аналіз підтвердив, що фінансове забезпечення місцевого бюджету Полтавської області обмежено обсягами фінансових ресурсів, які мобілізуються у регіоні. Подібна ситуація, безумовно, негативно позначилась на соціальному забезпеченні жителів області, а також на розвитку економіки регіону. Обмеженість місцевих бюджетів не дозволяє достатньо фінансувати капітальні витрати – фактор економічного та соціального розвитку. Зроблено висновки про те, що існуючі механізми вирівнювання фінансового забезпечення регіонів, перехід до ефективних форм бюджетного фінансування будуть сприяти зміцненню місцевих бюджетів, які є економічним важелем ефективності виробництва, структурної перебудови і росту інвестицій у регіонах.

них послуг викликає занепокоєння, адже саме виконання цієї функції має бути головним для них.

У пояснювальному коментарі до Європейської Хартії вказується, що здійснення політичного вибору між послугами, що надаються, і витратами на них, які сплатує місцевий платник податків, є найголовнішим обов'язком місцевих виборних представників (Раз'яснителный комментарий к Европейской Хартии местного самоуправления. – Издательство Совета Европы, с.13). Більше того, можна стверджувати, що функціонування територіальних громад значною мірою залежить і від інших рівнів місцевої влади.

Зазначимо, що територіальна громада, як первинний елемент влади, лише по-

в'язана з територіально-адміністративним устроєм, але має власні джерела надходжень до бюджету. Ситуація ускладнюється лише тим, що не всі громади мають достатні кошти для покриття своїх видатків. Після здобуття Україною незалежності Уряд почав щодалі більше перекладати соціальні видатки на місцеві бюджети – у формі незабезпечених видаткових доручень. Посилання, що такий захід нібито сприятиме підвищенню ролі органів місцевого самоврядування у вирішенні соціальних проблем, не справдилося: розподіл доходів, обсяг пільг та їх призначення визначаються на державному рівні. Видатки на соціальний захист постійно коливаються, а місцеві бюджети не мають гнучкої системи джерел доходів, щоб відповідно реагувати на ці коливання. Більше того, значна частина територіальних громад, що відчувають найгострішу потребу в забезпеченні соціального захисту населення, перебуває у важкому фінансовому стані, їх бюджетна непевність пов'язана з нестабільними надходженнями та мінливими видатковими зобов'язаннями. Це унеможливає для органів місцевого самоврядування ефективне планування і виконання бюджетів. Одним із показників цього несприятливого впливу є існуюча заборгованість по видатках, що зосереджена саме на місцевому рівні.

1. Розподіл видатків зведеного Бюджету України за видами бюджетів (у %) *

Роки	Державний	Республіканський, обласні, міські (міст Києва та Севастополя)	Міст республіканського, обласного підпорядкування	Районні	Міст районного підпорядкування	Селищні	Сільські
1996	65,6	12,2	12,5	6,9	0,8	0,6	1,5
1997	60,1	11,9	15,8	9	0,8	0,7	1,7
1998	51,9	17,0	17,1	10,9	0,8	0,7	1,6
1999	51,9	17,0	17,1	10,9	0,8	0,7	1,6
2000	54,6	16,7	14,7	10,8	0,8	0,7	1,7

* За даними статистичних збірників України 1999 – 2000 рр.

2. Заборгованість бюджетних установ Полтавської області з соціальних виплат

Галузі	1999		2000		2001	
	сума (тис. грн.)	%	сума (тис. грн.)	%	сума (тис. грн.)	%
Державне управління	1936,8	2,0	1964,3	2,7	763,3	1,5
Освіта	29538,2	31,2	20384,3	27,9	21495,5	41,7
Охорона здоров'я	22179,0	23,4	18299,8	25,1	16304,6	31,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення	37965,8	40,1	29256,5	40,1	10559,7	20,5
Культура і мистецтво	1864,1	2,0	1826,2	2,5	1520,6	2,9
Фізична культура і спорт	299,5	0,3	273	0,4	195,1	0,4
Інші галузі	982,0	1,0	954,9	1,3	728,7	1,4
Разом	94765,4	100,0	72959,0	100,0	51567,5	100,0

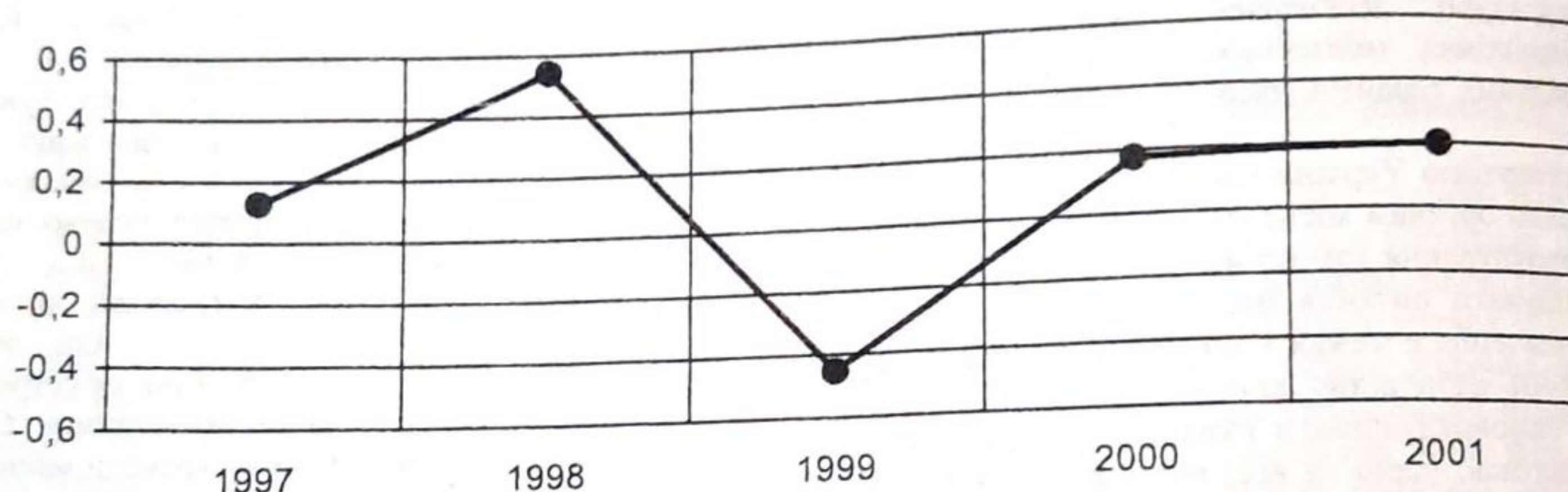

Рис. Зміни інтегральної оцінки фінансового стану бюджетних установ Полтавської області за 1997 – 2001 рр.

Як свідчать дані, у Полтавській області заборгованість по видатках місцевих бюджетів досягла свого піку передусім у галузі соціального захисту та соціального забезпечення населення (40 % загальної суми заборгованості). В 2001 році зросла заборгованість в галузі освіти – на 1,1 млн. грн. (5,5 %).

Отже, нині актуальним є питання фінансового забезпечення регіонів, особливо об'єктів бюджетного фінансування, яке потребує координації всієї системи фінансових відносин щодо розподілу і використання фінансових ресурсів. Вкрай важлива проблема забезпеченості бюджетних установ як в Україні, так і в країнах ближнього зарубіжжя змусила вчених розробити методологію інтегральної оцінки фінансового стану об'єктів бюджетного фінансування. Такий детальний підхід, що враховує доходи, видатки бюджету та коливання кредиторської заборгованості бюджетних установ, дає змогу визначити коефіцієнт, що

більш чітко характеризує стан досліджуваного об'єкта (див. рис. 1).

Отже, проведений за вказаною методикою аналіз розвитку фінансового стану бюджетних установ Полтавської області свідчить про значну нестабільність у забезпеченні бюджетними коштами, що пов'язано з обмеженістю місцевого бюджету при розподілі фінансових ресурсів між Державним та місцевими бюджетами.

У процесі розбудови фінансів місцевих органів влади особливої уваги потребує проблема міжбюджетних відносин. Податково-бюджетні взаємовідносини між державними та місцевими гілками влади є одним із ключових факторів економічного і політичного розвитку як країни в цілому, так і окремих регіонів.

Ефективна система міжбюджетних відносин повинна бути спрямована на досягнення трьох основних завдань:

по-перше, підвищення рівня життя, забезпечення соціальної захищеності і рівноправного доступу населення до суспільних (бюджетних) послуг та соціальних гарантій на всій території країни;

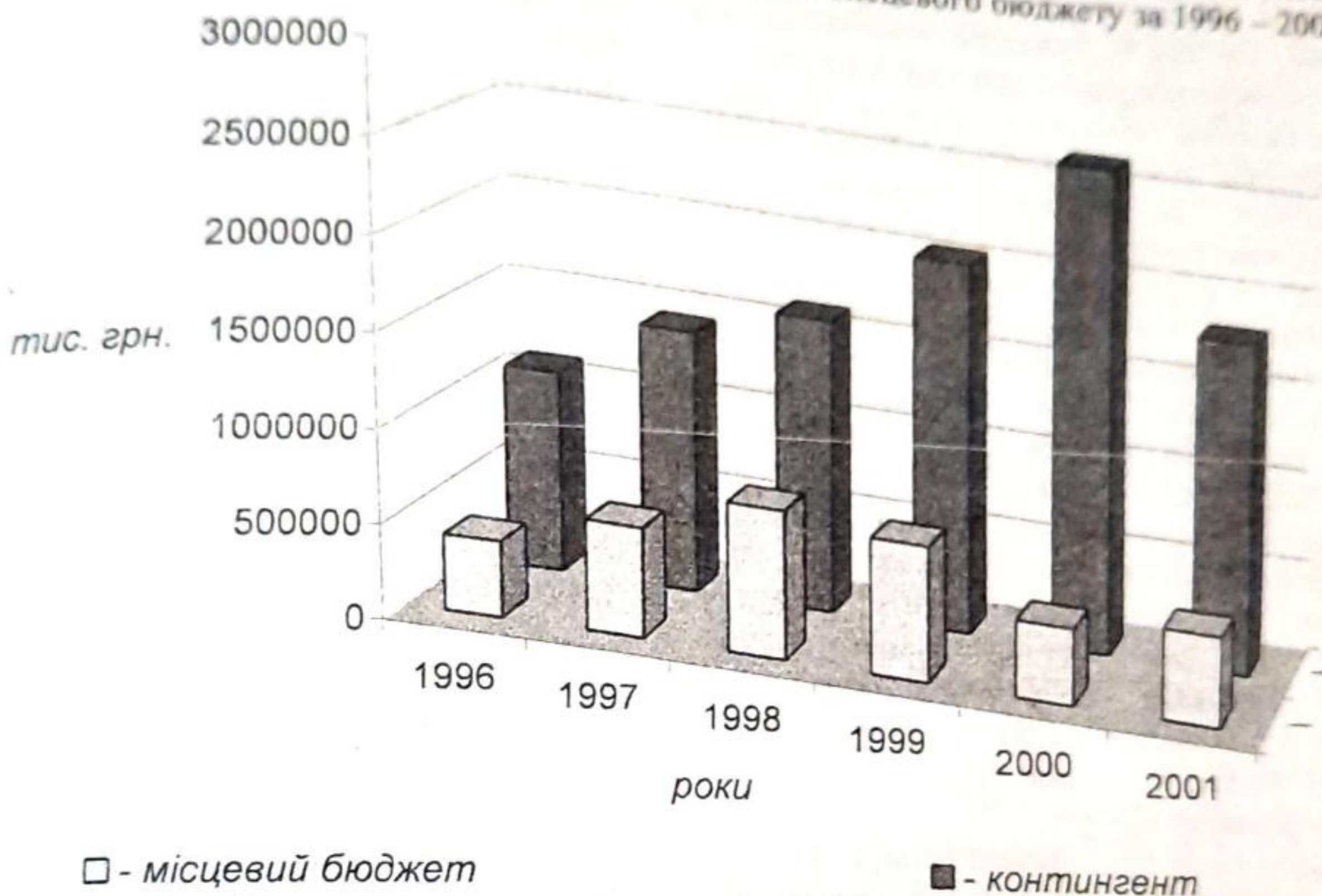
по-друге, забезпечення стійкого економічного розвитку при раціональному використанні податкової і ресурсного потенціалу окремих територій і регіонів в цілому;

по-третє, зміцнення державного механізму і територіальної цілісності країни, запобігання прояву регіональних тенденцій і конфліктів між гілками потрєбних влади з питання розподілу і використання рівнів національної бюджетної системи, створення передумов для становлення громадського суспільства.

В процесі державного будівництва в умовах ринкових відносин склалася концепція, що місцеві

бюджети є не лише фінансовим джерелом здійснення керівництва органами місцевого самоврядування, а й економічним важелем підвищення ефективності економічної діяльності в регіонах. Але – за умови, що обсяги цих бюджетів збалансовані, відповідають нормі соціального забезпечення населення та складають не менше 50 % від суми мобілізованих доходів в регіоні.

З останніх чотирьох років місцевий бюджет Полтавської області лише у 1998 році складав 49,7 % від загальної суми мобілізованих доходів в області. За 1999 – 2001 роки бюджет був незбалансованим. В 2000 році питома вага місцевого бюджету в контингенті складала лише 15,7 %. Для більшої наочності пропонуємо графічне зображення динаміки доходної частини місцевого бюджету за 1996 – 2001 роки.

2. Порівняльна характеристика місцевих бюджетів в загальній сумі доходів Полтавської області

3. Аналіз фактичних видатків на капіталовкладення в Полтавській області за 1998 – 2001 рр. (тис. грн.)

Бюджети	Роки							
	1998		1999		2000		2001	
	сума	% від загальної суми	сума	% від загальної суми	сума	% від загальної суми	сума	% від загальної суми
Обласний	28876	28,7	129512,8	91,4	5331,3	47,7	4434,4	36,9
Міста обласного підпорядкування	69744	69,3	10549,9	7,4	3612,6	32,3	5954,6	49,6
Районні	1434	1,4	734,8	0,5	1408,2	12,6	593,2	4,9
Міста районного підпорядкування	125,9	0,1	203,1	0,1	218,1	2,0	351,7	2,9
Селищні	246,5	0,2	98,4	0,1	186,9	1,7	293,1	2,4
Сільські	181,7	0,2	544,9	0,4	426,6	3,8	377,9	3,1
Разом	100608,1	100,0	141643,9	100,0	11183,7	100,0	12004,9	100,0

З огляду на такий стан речей можна дискутувати про покращення та фінансові можливості, надані місцевому самоврядуванню.

Існує також констатація, що роль місцевих бюджетів як фактора економічного і соціального розвитку реалізується значною мірою через капітальні видатки місцевих і регіональних органів влади. Для детального дослідження цього питання проведемо кілька аналізів.

Як свідчать дані таблиці 3, в області спостерігається різке скорочення капітальних вкладень у бюджетну сферу: в 2000 році – на 92,2 % в цілому, в т. ч. за рахунок обласного бюджету – на 95,9 % порівняно з минулим роком. Така ситуація створена передусім понапланованими наближеннями до бюджету за рахунок вексельних проплат. Так в 1999 році з 141,6 млн. грн. видатків на капіталовкладення 135,4 млн. грн., або 95,6 %, було здійснено за рахунок вексельних взаєморозрахунків, причому в основному – за рахунок видатків обласного бюджету. В розрізі бюджетів найгірше фінансування капітальних видатків відстежується саме в низових бюджетах: міста районного підпорядкування – від 0,1 до 2,9 %, селищні та сільські – в середньому близько 3,0 % загальних сум видатків. Це пов'язано з обмеженістю видаткової частини незахищених статей бюджету.

Зміни в бюджетному процесі держави сприяють поступовому росту цієї статті бюджету в 2001 році. З прийняттям Бюджетного кодексу України відбулося розмежування поточного бюджету та бюджету розвитку. До видаткової частини останнього ввійшли капіталовкладення. Виокремлення бюджету розвитку, сподіваємося, дасть змогу органам місцевого самоврядування здійснювати довгострокові інвестиційні проекти, які є відмінними в часових рамках від графіку поточного бюджету, і цим сприяти соціально-економічному розвитку регіону.

Щоб з'ясувати місце Полтавської області відносно загальнодержавного рівня з вкладення інвестицій в основний капітал, наведемо такі дані. За статистикою, протягом 1997 – 2000 років область посідала незмінно четверте місце з обсягів капітальних вкладень в цілому, при цьому за рахунок коштів Державного бюджету рейтинг знижувався: до 19-го місця – в 1997 – 1998 роках, до 22-го – в 2000 році та до 26-го – у I кварталі 2001-го (Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України 1990 – 2001 рр. – К.,

2001. – С. 55, 60). В той же час 1 – 2 місця в загальнодержавному рейтингу, які посідає Донецька область, досягаються повністю за рахунок коштів Державного бюджету. Це свідчить про нерівномірний розподіл державних ресурсів між регіонами, а також про відсутність належної підтримки областей сільськогосподарського призначення, що не сприяє належному розвитку регіонів, і насамперед – профільної галузі, що зазнає занепаду. Нерівномірність темпів розвитку регіонів України, спричинена їх природно-географічним положенням, історико-культурною спадщиною та низкою інших факторів, нині посилюється ще й внаслідок значних розбіжностей у підході до проведення реформ, спрямованих на зміни у системі господарювання регіонів, у т. ч. структурі, власності тощо.

Отже, нестабільність доходної бази місцевих бюджетів, відсутність ефективного механізму міжрегіонального розподілу державних доходів, значні відмінності в рівні економічного розвитку регіонів і в умовах життя в них потенційно ведуть до соціальних конфліктів і політичної нестабільності. Така проблем, які накопичилися в нашій країні, негативно "тисне" на розвиток регіонів. За таких умов стабільної економіки бути не може.

Вважаємо, що перехід до ефективних форм бюджетного фінансування (субсидій на конкурсній основі, субвенцій) і бюджетного кредитування, відмова від малоефективних дотацій окремим галузям, забезпечення адресності соціальної підтримки за рахунок бюджетних коштів, концентрація бюджетних коштів для розвитку виробництва в "точках росту" значною мірою будуть сприяти створенню сприятливих умов для стимулювання виробництва й інвестиційних процесів в економіці.

Щоб зміцнити фінанси місцевого самоврядування, необхідно застосовувати наявні механізми вирівнювання фінансового забезпечення адміністративно-територіальних одиниць. При цьому має бути вирішене магістральне завдання – розмежування функцій гілок місцевої влади: держадміністрації і самоврядування. Необхідно законодавчо закріпити за місцевими самоврядуванням конкретні статті надходжень до бюджетів, а за держадміністрацією слід було б закріпити функції, пов'язані з реформуванням виробничої діяльності підприємств державного сектора.